

Oorwormen op het strand

Mark Grutters [ecoloog, bureau Stadsnatuur Rotterdam; m.grutters-bsr@nrm.nl]

▲ Mannetje zanddoorworm in dreighouding. Maasvlakte, 30 juli 2008. (Mark Grutters)

Onder de natuurliefhebbers zijn heel veel vogelaars. Mensen die naar insecten kijken zijn er ook nog wel, maar dit zijn dan veelal vlinder-aars. Ook libellen worden wel geobserveerd. Kleinere, minder opvallende beestjes krijgen vaak een stuk minder aandacht. En zo kan het komen dat zelfs in Nederland van het voorkomen van sommige insectensoorten nog steeds een onvolledig beeld bestaat. Dit is het geval met de oorwormen. In ons land leven vijf soorten uit deze insectenorde, waarvan er altijd wel eentje op een paar meter afstand van u aanwezig is: de gewone oorworm (*Forficula auricularia*) kan overal gevonden worden.

Zandoorworm

Anders is het met de zandoorworm (*Labidura riparia*). Deze soort leeft in open zand, een biotoop dat in Nederland vooral te vinden is in de vorm van stuifzanden en kustduinen. Ze maken holletjes in het zand waar ze zich overdag in verschuilen en ook hun eitjes in leggen. Omdat ze dit vaak doen onder takjes, stukjes schors of kleine steentjes zijn ze vrij makkelijk te vinden door allerlei op kaal zand liggende dingen om te draaien. 's Nachts worden ze

actief en gaan ze voedsel zoeken. Door deze levenswijze kunnen ze de extreme temperaturen die op het open zand heersen het hoofd bieden.

De zandoorworm wordt ook wel grote oorworm genoemd, en met reden: het is de grootste oorwormsoort van Europa. Dat 'groot' is ook maar relatief: maximaal wordt het diertje tot drie centimeter lang, inclusief de zogenaamde cerci. Deze voor oorwormen kenmerkende achterlijf-aanhangsels blijken nog wel eens voor verwarring te zorgen. Hilarisch is de melding die de krant *De Telegraaf* laatst deed: er zouden schorpioenen zitten op de Veluwe. Op de begeleidende foto prijkte een fraaie zandoorworm in dreighouding. Bij verstoring buigen de mannetjes hun achterlijf over het lijf heen naar voren, net als schorpioenen (zie foto). Het verschil is echter dat waar schorpioenen een gifstekel hebben, bij oorwormen slechts twee onschadelijke cerci zitten. En daarbij: in Nederland komen geen schorpioenen voor, maar gelukkig wel zandoorwormen.

Ze vliegen

Je ziet het niet aan ze af, maar de diertjes kunnen erg goed vliegen. Het vleugelpaar zit echter ingenieus opge-

vouwen onder een stel rugschildjes. Hierdoor zullen ze nieuwe, geschikt geworden terreinen - zoals bijvoorbeeld de nieuwe Maasvlakte - snel innemen. Ongetwijfeld is hun verspreiding groter dan de nu bekende losse waarnemingen uit de regio. Het bekende landelijke verspreidingsgebied omvat vooral de Veluwe en delen van de Noord- en Zuid-Hollandse kust rond Meijndel (Wassenaar) en Velsen. Onlangs is de soort ook in Amsterdam, op IJburg vastgesteld (Melchers 2008).

Hoek van Holland?

Ook in Rotterdam is hij te vinden. Open zand is schaars in de stad, maar richting kust vind je natuurlijk de duinen en ook de opgespoten industrieterreinen van de Maasvlakte. Hier kun je, op plekken waar op het oog helemaal niks voorkomt, toch nog onverwachte natuur tegenkomen. Zo vond ik onder een verdwaalde slijpschijf een hele familie zandoorwormen, inclusief jongen. Geïntregerd door de diertjes werd tijdens veldbezoeken aan de haven nog wel eens vaker een plankje of stukje zwerfhout omgekeerd. Dit resulteerde uiteindelijk in waarnemingen langs de hele Rotterdamse kuststrook, van de noordoever van het Oostvoornse Meer tot aan de Papegaaijenbek, de uiterste punt van de haven aan de Maasmond. Wie het diertje zelf wil zien, moet dus naar de kust. Het leukste is natuurlijk te gaan zoeken op plekken waar nog geen waarnemingen van bekend zijn, zoals Hoek van Holland. ◀

Literatuur

Melchers, M. 2008 - Zandoorwormen op IJburg - pp. 46-47 in: - Passie voor kleine beestjes, 33,3 jaar Stichting EIS-Nederland - EIS-Nederland

▲ Een net vervelde, nog bleekwitte zandoorworm met rechts het vervellingshuidje. Kootwijkerzand, 24 augustus 2008. (Mark Grutters)